

Prisudviklingen; men skønt Forfatteren senere søger at gaa videre ved Hjælp af en matematisk Fremstilling, der bl. a. tillader en kontinuerlig Betragtning af Prisudviklingen, naar han ikke saa forfærdeligt langt.

Bogen har ikke desmindre Krav paa Opmærksomhed som et første Forsøg paa systematisk Behandling af et Emne, der bør opdyrkes. Ogsaa empiriske Undersøgelser af Indkomstforskydningerne tiltrænges. I en Fodnote paa 1½ Side omtaler Forfatteren en Undersøgelse i et hollandsk Banktidsskrift (Nederlandschen Handel-Maatschappij). Saavidt man kan se, drejer det sig dog om et temmelig groft Skøn. Banken kommer til det Resultat, at ca. 20 pCt. af den hollandske Befolkning (Tjenestemænd, Funktionærer og andre fast ansatte) er bedre stillet under Depressionen (1931?) end i de nærmest foregaaende Aar, ca. 9 pCt. (Tyende) er næppe daarligere stillet, 14 pCt. er arbejdsløse og ca. 21 pCt. (Landbrugere og Fiskere) næppe væsentligt bedre stillede end de arbejdsløse). Med Hensyn til de resterende ca. 35 pCt. er Forholdene mere komplicerede; men Banken antager en Indtægtsformindskelse. Beregningerne gør Indtryk af at være ret mangelfulde, men opfordrer stærkt til fremtidige Undersøgelser.

O. Strange Petersen.

Erling Petersen: DEN MODERNE KVANTITETSTEORIS GYLDIGHED FOR PENGEVERDIENS BESTEMMELSE. Aschehoug. Oslo 1933. Tidligere trykt i Statsøkonomisk Tidsskrift Hæfte 5—6, 1932). — 79 S.

Det foreliggende Skrift omfatter dels en Kritik af de eksisterende Teorier om Pengeverdiens Bestemmelse, dels et positivt Forsøg paa at danne en holdbar Teori. Kritikken af de eksisterende Teorier vender sig først og fremmest mod Kvantitetsteorien. Forfatteren paaviser, hvorledes Omsætningsligningen, hvis ubetingede Gyldighed han anerkender, i sig selv ikke indeholder nogen positiv Kvantitetsteori. Kun hvis man af forskellige Grunde mener at kunne antage, at V , V' , $M' : M$ og T ikke paavirkes af Variationer i M , og at P er et ganske passivt Led i Kausalsammenhængen, kan man naa frem til Kvantitetsteorien i Fishers Langtidsformulering: Pengemængden paa virker Prisniveauet proportionalt, men Forandringer i de selvstændigt bestemte Størrelser kan medføre, at Prisniveauet ikke kommer til at variere proportionalt med Pengemængden. Indfører man den yderligere Forudsætning, at Forandringerne i de øvrige Størrelser er praktisk ubetydelige, kommer man til Ricardos Tilnærmelseslov, at Prisniveauet varierer proportionalt med Pengemængden. Indrømmer man derimod, som Fisher gør det for »transition periods«, at Variationer i M gennem P kan paavirke V , V' , $M' : M$ og T , maa man opgive at tale om, at M har nogen proportional Indvirkning paa P ; thi ceteris paribus Klausulen bliver da meningsløs.

Forfatteren retter sin Kritik mod Gyldigheden af Fishers Langtidsteori, men føler sig dog forpligtet til gennem statistiske Oplysninger at paavise Ugyldigheden af den ricardianske Tilnærmelseslov. Begrundelsen for denne, som det synes, lidt overflødige Paavisning, er den, at hvis de selvstændige Variationer i de øvrige Faktorer er relativt betydningsfulde, er det uden praktisk Betydning at kende den rene Virkning af M paa P . Henvielsen til den praktiske Betydning er i denne Forbindelse næppe heldigt valgt, det maa vist altid være af stor praktisk Interesse at kende den rene Virkning af Variationer i den eneste Faktor, man i Praxis behersker. Dette statistiske Afsnit virker lidt umotiveret, som en Forhaling af den afgørende Undersøgelse.

Prisudviklingen; men skønt Forfatteren senere søger at gaa videre ved Hjælp af en matematisk Fremstilling, der bl. a. tillader en kontinuerlig Betragtning af Prisudviklingen, naar han ikke saa forfærdeligt langt.

Bogen har ikke desmindre Krav paa Opmærksomhed som et første Forsøg paa systematisk Behandling af et Emne, der bør opdyrkes. Ogsaa empiriske Undersøgelser af Indkomstforskydningerne tiltrænges. I en Fodnote paa 1½ Side omtaler Forfatteren en Undersøgelse i et hollandsk Banktidsskrift (Nederlandschen Handel-Maatschappij). Saavidt man kan se, drejer det sig dog om et temmelig groft Skøn. Banken kommer til det Resultat, at ca. 20 pCt. af den hollandske Befolkning (Tjenestemænd, Funktionærer og andre fast ansatte) er bedre stillet under Depressionen (1931?) end i de nærmest foregaaende Aar, ca. 9 pCt. (Tyende) er næppe daarligere stillet, 14 pCt. er arbejdsløse og ca. 21 pCt. (Landbrugere og Fiskere) næppe væsentligt bedre stillede end de arbejdsløse). Med Hensyn til de resterende ca. 35 pCt. er Forholdene mere komplicerede; men Banken antager en Indtægtsformindskelse. Beregningerne gør Indtryk af at være ret mangelfulde, men opfordrer stærkt til fremtidige Undersøgelser.

O. Strange Petersen.

Erling Petersen: DEN MODERNE KVANTITETSTEORIS GYLDIGHED FOR PENGEVERDIENS BESTEMMELSE. Aschehoug. Oslo 1933. Tidligere trykt i Statsøkonomisk Tidsskrift Hæfte 5—6, 1932). — 79 S.

Det foreliggende Skrift omfatter dels en Kritik af de eksisterende Teorier om Pengeverdiens Bestemmelse, dels et positivt Forsøg paa at danne en holdbar Teori. Kritikken af de eksisterende Teorier vender sig først og fremmest mod Kvantitetsteorien. Forfatteren paaviser, hvorledes Omsætningsligningen, hvis ubetingede Gyldighed han anerkender, i sig selv ikke indeholder nogen positiv Kvantitetsteori. Kun hvis man af forskellige Grunde mener at kunne antage, at V , V' , $M' : M$ og T ikke paavirkes af Variationer i M , og at P er et ganske passivt Led i Kausalsammenhængen, kan man naa frem til Kvantitetsteorien i Fishers Langtidsformulering: Pengemængden paa virker Prisniveauet proportionalt, men Forandringer i de selvstændigt bestemte Størrelser kan medføre, at Prisniveauet ikke kommer til at variere proportionalt med Pengemængden. Indfører man den yderligere Forudsætning, at Forandringerne i de øvrige Størrelser er praktisk ubetydelige, kommer man til Ricardos Tilnærmelseslov, at Prisniveauet varierer proportionalt med Pengemængden. Indrømmer man derimod, som Fisher gør det for »transition periods«, at Variationer i M gennem P kan paavirke V , V' , $M' : M$ og T , maa man opgive at tale om, at M har nogen proportional Indvirkning paa P ; thi ceteris paribus Klausulen bliver da meningsløs.

Forfatteren retter sin Kritik mod Gyldigheden af Fishers Langtidsteori, men føler sig dog forpligtet til gennem statistiske Oplysninger at paavise Ugyldigheden af den ricardianske Tilnærmelseslov. Begrundelsen for denne, som det synes, lidt overflødige Paavisning, er den, at hvis de selvstændige Variationer i de øvrige Faktorer er relativt betydningsfulde, er det uden praktisk Betydning at kende den rene Virkning af M paa P . Henvielsen til den praktiske Betydning er i denne Forbindelse næppe heldigt valgt, det maa vist altid være af stor praktisk Interesse at kende den rene Virkning af Variationer i den eneste Faktor, man i Praxis behersker. Dette statistiske Afsnit virker lidt umotiveret, som en Forhaling af den afgørende Undersøgelse.

Det første alvorlige Angreb gælder Forudsætningen om, at kun P paavirkes af M . Ved en Argumentation, der ligger nær op ad Fishers Ræsonnement for »transition periods«, paavises det, hvorledes Bevægelser i Prisniveauet har en Tendens til at fremkalde Bevægelser i samme Retning i Omløbshastighederne, i Omsætningsvolumen og i Bankbetalingsmidlernes Forhold til Penge­mængden. Skal Kvantitetsteorien kunne opretholdes blot som en Langtids­teori, maa det nødvendigvis kræves, at disse Størrelser ifølge en Systemet iboende Tendens vender tilbage til deres Udgangsværdier. Den Faktor, som skulde fremkalde Reversionen, er efter Fishers Anskuelse den stærkere Stig­ning i Laanrenten end i Realrenten, der følger af det voksende Pres paa Bankernes Kassebeholdninger, naar $M' : M$ øges. Skal denne Faktor med Nødvendighed træde i Funktion, maa imidlertid M være en fast Mini­mumsfaktor i Systemet, saaledes som Tilfældet f. Eks. er under international Guldfod. Kan M frit øges, saa kan Spændingen mellem M' og M udløses gennem en Tilvækst i M i Stedet for gennem en Rentestigning. — Denne Kri­tik af Fishers »transition«-Begreb er uden Tvivl holdbar, dens eneste Forud­ sætning er, at Pengene kommer ud i Omsætningen ved Udlaan fra en fuld­ stændig passiv Centralbank, d. v. s. en Centralbank, der kun foretager Rente­ forandringer, naar dens egen Interesse tilsiger det. Hvis Centralbankens Le­ delse bevidst driver en eller anden Art Prisniveaupolitik eller Valutapolitik, kan Resultatet naturligvis blive et andet; men Forfatterens Kritik af Fisher er berettiget, saa snart Rentestigningen ikke er en Nødvendighed.

Kvantitetsteoriens Hovedhjørneste er Forudsætningen om P 's Passivitet. Kan denne Forudsætning opretholdes, vil man i hvert Fald altid kunne hævde M 's Stilling som det primære Led, selv om man bliver nødt til at indrømme, at M gennem sin Indvirkning paa P virker tilbage paa sig selv. Forfatterens Anskuelse er nu den, at P udmærket kan være det primære Led, altsaa saa­ ledes, at en Prisstigning gaar forud for en Forandring i de øvrige Led. Som Aarsag til Prisstigning kan nemlig en Stigning i Vekselkurserne virke. At en Stigning i Kurserne paavirker Prisen paa Importvarer og Eksportvarer, er ubestrideligt; man kan ikke paa nogen Maade hævde, at det altid er Vare­ prisstigningen, der gaar forud for Kursstigningen, dertil er der for mange »forstyrrende Indflydelser« paa Valutamarkedet. Er Prisernes opadgaende Bevægelse først en Kendsgerning, vil ogsaa den normale Stigningstendens i V , V' , $M' : M$ og T indtræde. Det bliver ogsaa fra dette Synspunkt afgørende, om M er en fast Minimumsfaktor. Under Guldfod vil den jo ligefrem være aftagende under stigende Valutakurser, saaledes at den opadgaende Tendens i P bliver vendt om i sin Modsætning, jvf. Fishers Bevis for P 's Passivitet. Har man derimod et frit Pengevæsen, bliver Centralbankens Aktivitet eller Passivitet afgørende; men herpaa kan der naturligvis ikke bygges nogen økonomisk Lovmæssighed.

Dette er i Korthed Tankegangen i Forfatterens Kritik af Kvantitetsteorien. Det er paa ingen Maade hans Hensigt at benægte den intime Forbindelse mellem Pengemængde og Prisniveau, men han bestrider enhver Forhaands­ forestilling om Proportionalitet og om Prisniveauets fuldkomne Passivitet. Falder disse Bestanddele af Kvantitetsteorien, er den uden Interesse.

Medens Forfatterens Kritik af den moderne Kvantitetsteori saaledes er ret udførlig, ofrer han ikke de konkurrerende Teorier nogen større Opmærk­ somhed. Et kort Referat, og de afvises en bloc, fordi de hver kun behandler

en enkelt Side af Problemet. Efter dette Rydningsarbejde, der virker noget summarisk, betragter han Grunden som fri til Opbygning af en selvstændig Teori for Pengeværdiens Bestemmelse. I Virkeligheden faar man ikke nogen færdig Teori, snarere er der Tale om en Skitsering af de Veje, ad hvilke man i en nærmere eller fjernere Fremtid skal kunne naa frem til en saadan Teori. Dette skal ikke forstaas som et Angreb paa Forfatteren, der selv er fuldkommen klar over, hvor langt der er til Maalet, men blot som en Advarsel til Læsere, der er tilbøjelige til at lade sig blænde af matematiske Behandlinger.

Forfatterens Tankegang er, kort gengivet, denne: Naar vi gaar ud fra Omsætningsligningen, ved vi i Virkeligheden kun, at en Forandring i et af Ligningens Led maa kompenseres af Forandringer i et eller flere af de øvrige. Vi kan da begynde med at antage, at enhver Variation i et Led tenderer til at fremkalde en Variation i hvert af de øvrige Led. Hvor store disse Variationer vil blive, afhænger af en Række bestemmende Forhold for hvert enkelt Led, som tilsammen finder deres Udtryk i vedkommende Leds Elasticitet. Denne Elasticitet maa formodes at være forskellig, eftersom det er det ene eller det andet af de øvrige Led, Paavirkningen udgaar fra (f. Eks. P's Elasticitet forskellig med Hensyn til Variationer i M og i T). Man kan derfor opstille 30 forskellige Elasticitetskoefficienter (f. Eks. angive P's Elasticitet overfor Variationer i M ved Udtrykket $M \cdot c_P$), og disse 30 Koefficienter bliver da bestemmende for det samlede Resultat af Variationer i et Led. Hvis f. Eks. M varierer, vil alle de øvrige Led variere i Overensstemmelse med deres Elasticitetskoefficienter overfor M. De saaledes fremkaldte Variationer virker tilbage paa M og virker aktivt paa hvert af de andre Led. Man kan efter dette Princip opbygge et helt System af Refleksvirkninger og Refleksvirkningers Virkninger, som tilsammen maa give et saadant Resultat, at Omsætningsligningen bevarer sin Gyldighed. Er først de 30 Koefficienter bestemt, bliver Beregningen af den givne Variations Slutresultat en rent matematisk Opgave.

Elasticitetsteorien bliver saaledes nærmest en Regneregul, medens den virkelige Vanskelighed kommer til at ligge i den empiriske Fastsættelse af Elasticitetskoefficienterne. Overfor denne Opgave standser Forfatteren. Ganske vist søger han at opstille visse Formodninger om Koefficienterne med det Formaal at begrænse Antallet af dem, det er nødvendigt at bestemme, men han levner dog 16 ubekendte, heraf 10 af afgørende Betydning. Et statistisk Tillæg tilsigter at bøde noget paa dette Forhold, men indeholder reelt kun en Paavisning af, at intet af Omsætningsligningens Led har holdt sig konstant i Aarene efter Krigen.

Skal man sammenfatte sit Indtryk af Bogen i en kort Sætning, maa det blive denne: En klar Paavisning af, at vi intet ved om Pengeværdiens Bestemmelse, og et Forsøg paa at finde de Veje, der fører frem til en positiv Viden.

G. Warmdahl.

Thorsten Odhe: DET EKONOMISKA LIVETS MATARE, Stockholm 1933. 72 S. (Serien Kooperativa Förbundets småskrifter). Kr. 0.75.

Det er en udmærket Ide at udgive en populær Oversigt over de vigtigste af de Indextal og andre Talserier, som har Betydning for Bedømmelsen af Konjunkturløbet. Med den meget store Interesse for økonomiske Spørgsmaal,